Hankintalain uudistus: vastuullisuuden ja huoltovarmuuden huomioiminen ruokapalveluiden ja elintarvikkeiden hankinnoissa

Vastuullista ruokaa lautaselle -webinaari

Johtava asiantuntija Riikka Hietanen

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Esityksen sisältö

- Tausta
- Hankinnan valmistelua koskeva kokonaisuus
- Elintarvikkeet, huoltovarmuus ja turvallisuus
- Sidosyksikkösääntely
- Muut muutokset

Hankintalain muutos (519/2026)

- Hankintalakiin tehdyillä muutoksilla pantiin täytäntöön pääministeri Orpon hallitusohjelman hankintalakia koskevat kirjaukset. Hallitusohjelmassa hankinnat ja hankintalaki esillä eri politiikkatavoitteiden näkökulmasta

  Tehokkuus & säästöt: Kilpailua lisäämällä ja hankintojen suunnittelua parantamalla tavoitellaan merkittäviä kustannussäästöjä julkisissa hankinnoissa keskipitkällä aikavälillä.
  - **Sidosyksikkösääntely:** Vähimmäisomistusvaatimus avaa kilpailulta suljettua palveluhankintaa markkinoille ja vahvistaa alueellista elinvoimaa.
  - **PK-yritykset:** Hankintojen osakilpailuttaminen ja markkinakartoitus parantavat pienten ja keskisuurten yritysten osallistumisedellytyksiä

  - **Huoltovarmuus:** Hankintayksiköille lisää selkänojaa huomioida turvallisuuteen ja huoltovarmuuteen liittyvät tarpeet julkisissa hankinnoissa

  - **Muita muutoksia mm:**
    - **Vastuullisuus** Törkeä kirjanpitorikos ja eräät ympäristörikokset lisätään pakollisiksi poissulkemisperusteiksi. KKV hankintavalvonnan laajentaminen
    - **Hankintojen ilmoittaminen:** Kielilain toteutumisen edistäminen
    - **Päällekkäisen sääntelyn poistaminen (12 luku):** Sääntelyn sujuvoittaminen

- **HE 2/2026** annettiin 5.2.2026, voimaan 18.6.2026 (huom! kuitenkin Sidosyksikköjä koskeva 15 §)

Kilpailun lisääminen ja hankintojen valmistelu

Kolme elementtiä muodostavat yhtenäisen kannustinjärjestelmän

Markkinakartoitus (65 §)

Markkinat kartoitetaan ennen kilpailutusta
Pakollinen yli 10M€ hankinnoissa
✓ Parempi tarjouspyyntö ✓ Poistaa kaksi velvoitetta

suojaa →

← suojaa

Jakaminen osiin (75 §)

EU-kynnys: hankinnat lähtökohtaisesti jaettava osiin

Poikkeaminen: perustellut syyt, valitusoikeus markkinaoikeuteen (146 §)

→ PK-yritysten osallistuminen paranee

Kilpailutuksen uusiminen (keskeyttäminen 125 §)

Yksi tarjous avoimessa menettelyssä
→ pakollinen keskeytys + uusintakilpailutus

Poikkeus: markkinakartoitus tehty tai muu erityisen painava syy

→ Kannustaa markkinoiden aktivointiin

Huoltovarmuus ja elintarvikkeet Elintarviketurvallisuuden huomiointi osana varautumista

Tavoite: hankintayksiköille lisää selkänojaa huomioida huoltovarmuuteen liittyvät tarpeet julkisissa hankinnoissa

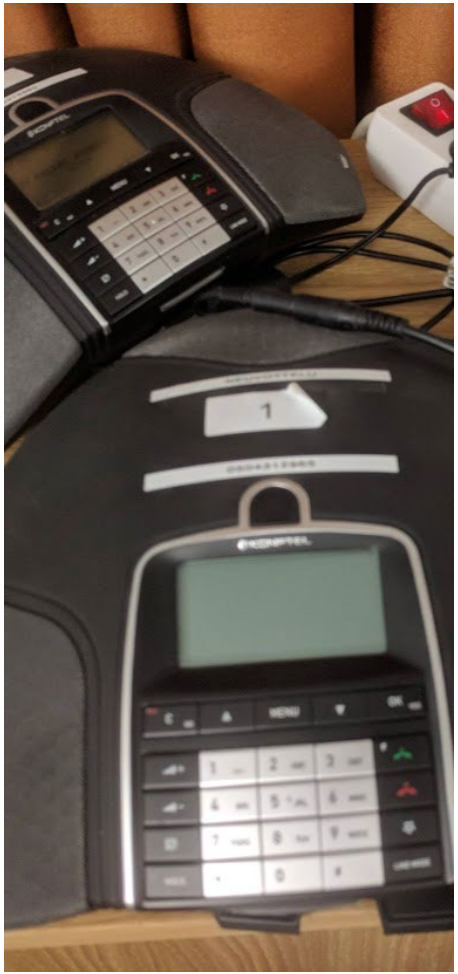
- Kirjauksen taustalla mm. *Maatalouden tulos- ja kehitysnäkymien parlamentaarisen arviointiryhmän loppuraportti*
- Hankintalakiin ehdotettavien muutosten lisäksi myös muut pehmeät keinot hallitusohjelmatavoitteiden toteuttamiseksi

Hankintalakiin tehdyt muutokset

Hankintayksiköllä nimenomainen oikeus asettaa turvallisuus- ja varautumisehtoja sekä tarjoajalle että hankinnan kohteelle.

- **Hankintalain tavoitepykälän (2 §:n 1 momentti**)
- **Hankinnan kohteen kuvaus (71 § uusi 4 momentti)**
- **Tarjoajien poissulkeminen (81 § uusi 12 kohta)**

Korkean riskin tarjoajan (ml. toimitusketju, maatieteellinen sijainti ja riippuvuussuhteet) poissulkeminen tarjouskilpailusta

Huoltovarmuus ja turvallisuus

- Hankintalain tavoitepykälän (2§:n 1 momentti) muutos ja selkeyttäminen
- Korostetaan mm. huoltovarmuuden ja turvallisuusnäkökohtien sekä ympäristöominaisuuksien huomioon ottamista
- Tarjouspyynnössä asetettavat vaatimukset voivat koskea:
  - työ- ja ympäristölainsäädännön noudattamista koko tuotantoketjussa
  - tuotteiden kestävyyttä
  - hiili- ja ympäristöjalanjäljen huomioimista niillä tuotteilla, joille kyseiset tiedot on saatavilla.
- Ympäristövaikutusten vähentämiseksi:
  - asetetaan EU-säädöksiä täydentäviä vähimmäisvaatimuksia
  - edellytetään päästö- ja elinkaarikustannuslaskentaa erityisesti vaikutuksiltaan merkittävissä tuoteryhmissä (esim. elintarvikkeet).

Hankinnoille voidaan asettaa monipuolisia vaatimuksia:

- **Ravitsemus ja vastuullisuus:** ravitsemuslaatu ja prosessivaatimukset (esim. esikäsittely ja säilyvyys).
- **Tuotekohtaiset kriteerit:** tuoreus, tasalaatuisuus, jäljitettävyys ja turvallisuus.
- **Syrjimättömät kriteerit:** toimitusaika, alkuperätieto ja ravitsemussuositusten mukaisuus. Näillä keinoilla tuetaan hallitusohjelman mukaisia elintarviketurvallisuuden ja huoltovarmuuden tavoitteita.
- Huomiona muut keinot kuten erilaiset oppaat ja sopimusehdot.

Huoltovarmuus ja turvallisuus

Huoltovarmuuden huomioiminen vahvemmin hankinnoissa - hankinnan kohteen kuvaus (71 § uusi 4. momentti):

Hankintayksikkö voi hankinnan kohdetta kuvaavissa määritelmissä asettaa turvallisuutta ja varautumista koskevia ehtoja, joilla voidaan varmistaa hankittavan tuotteen, palvelun tai urakan tarjouspyynnössä edellytetty saatavuus, toimivuus ja häiriötön käyttö hankinnan kohteen koko elinkaaren ajan. Varautumiseen liittyvät hankinnat voidaan kilpailuttaa ennakolta ehdolla, jonka mukaan tavarat, palvelut tai urakat hankintaan vain, jos tarjouspyyntöasiakirjoissa määritelty kriisi- tai vastaava tilanne uhkaa tai vallitsee.

Ehdot voisivat koskea muun muassa hankintayksikön toiminnalle välttämättömien tuotteiden ja palveluiden tuottamista, logistiikkaa ja toimitusehtoja sekä jatkuvuuden hallintaa häiriötilanteissa

Varautuminen ja ennakointi elintarvikehankinnoissa

:

- **Turvallisuus** Elintarvikkeiden alkuperän ja turvallisuusriskien huomioiminen.
- **Laatu ja vastuullisuus** Vaatimukset eläinten terveydelle ja hyvinvoinnille sekä kestävälle tuotannolle.
- **Huoltovarmuus** Hankintojen jakaminen osiin ja lähiruoan hyödyntäminen toimitusketjujen riskien hallitsemiseksi.

Hallitusohjelma: sidosyksikkösääntely

- ”Rajoitetaan hankintayksiköiden mahdollisuuksia kiertää hankintalakia sidosyksiköiden avulla.”
- ”Sidosyksikön omistukselle asetetaan yleisen edun huomioon ottava vähimmäisomistusprosentti 10 %”
- ”Lainsäädäntö kirjoitetaan tavalla, joka mahdollistaa jatkossakin kuntien ja hyvinvointialueiden tehtävien järjestämisen yhtiömuodossa silloin, kun se ei vääristä kilpailua, sekä tavalla, joka turvaa huoltovarmuuden, potilasturvallisuuden, kielelliset oikeudet tai muun vastaavan painavan julkisen intressin.”

Vähimmäisomistusosuusvaatimuksen soveltamisen ajankohta

Yleinen

- Voimaan **1.7.2027**. Nykyiset sopimukset on irtisanottava 30.6.2027 mennessä, jos vähimmäisomistusosuus ei täyty.
- Uusia yhden vuoden pituisia sopimuksia voidaan tehdä 30.9.2026 saakka palveluiden jatkuvuuden turvaamiseksi.

1. Poikkeus – sote

- Pidempi siirtymäaika **terveyspalveluissa**: erikoissairaanhoito, suunterveydenhuolto, päivystys, kuvantaminen, laboratorio, erikoiskirurgia ja niihin liittyvät ICT-järjestelmät.
- Tukipalvelut (siivous, ruokahuolto, yleinen IT) eivät kuulu pidennettyyn siirtymäaikaan.
- Siirtymäaika **1.10.2029** saakka.

Vähimmäisomistusosuus 10% soveltamisen ajankohta

2. Poikkeus: Sopimuksen jatkaminen 30.6.2030 saakka

- Jos sopimuksen ennenaikaisesta päättämisestä aiheutuu kohtuuttomia seurauksia tai merkittäviä riskejä, voi sopimusta jatkaa 30.6.2030 saakka.
- Koskee erityisesti kriittisiä tietojärjestelmiä (ml. potilastietojärjestelmät) ja kyberturvallisuuskriittisiä sopimuksia – toimialasta riippumatta.

- **Ilmoitus Valtiokonttorille viimeistään 30.9.2026**

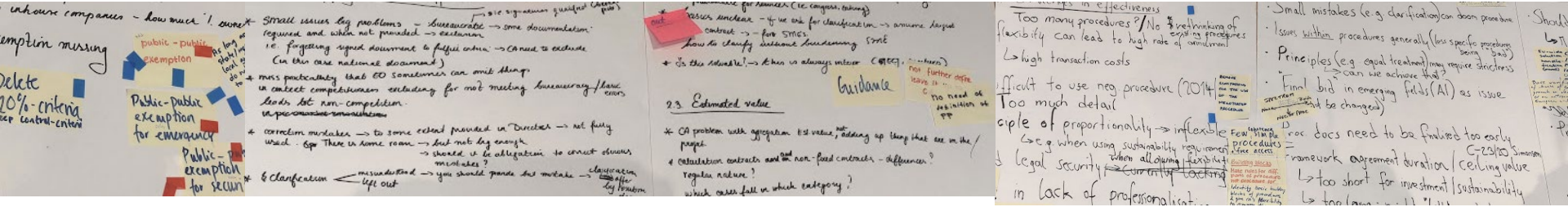
Käänteinen sidosyksikköhankinta ja in-house sisters -hankinta

”Tätä lakia ei sovelleta tilanteisiin, joissa sidosyksikkö, joka on hankintayksikkö, tekee hankinnan siihen yksin määräysvaltaa käyttävältä hankintayksiköltä tai saman hankintayksikön yksinomaisessa määräysvallassa olevalta toiselta sidosyksiköltä.”

- Hankintalain mukaan hankintalain 15 §:n 6 momentin mukaista sidosyksikköpoikkeusta ei sovelleta niihin sidosyksikköihin, joissa **on enemmän kuin yksi omistaja.**
- Siten sidosyksikön ei ole sallittua tehdä hankintoja omistajaltaan tai sisar-sidosyksiköltä, jos sidosyksiköllä on enemmän kuin yksi omistaja.
- Tausta EU –hankintadirektiivissä 2014/24/EU, 12 art. rajoittaa poikkeuksen yhden omistajan sidosyksiköihin.
    - Myös oikeuskirjallisuus ja VTV:n raportit.

Muita muutoksia, esimerkiksi

1. Vastuullisuus: törkeät ympäristö- ja kirjanpitorikokset pakollisiksi poissulkuperusteiksi
2. KKV:n hankintojen valvonnan tehostaminen: valvonta ulotetaan kansalliset kynnysarvot ylittäviin rakennusurakoihin
   - Kansallinen kynnysarvo 150 000 euroa-EU-kynnysarvo 5,538 milj. euroa
3. Jälki-ilmoittaminen suorahankinnoissa

Kiitos!

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet